

Nechutová, Jana

[Petr Žitavský. Zbraslavská kronika = Chronicon aulae regiae]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1979, vol. 28, iss. E24, pp. 166-167

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109219>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

těchto glos, např. *accola* — *příchodník*, a přitom i *przihodník* a *przyhodny* z Klaretova glosáře. Také dokumentace hesla *adulterium* s doklady glos *cizoložství* nebo *cizoložstvo* z pěti památek je nadbytečná, zvláště ze slovníku Lactifer z r. 1511, který v tomto případě vůbec není třeba citovat (uvádět různé podoby zápisu zcela obvyklého českého slova není úkolem tohoto slovníku). Po dobrém uvážení je možno úspory získat i v odkazových heslech, např. *abaw*- odkazuje na bezprostředně předcházející hesla skupiny *abaw*-, nebo tři za sebou jdoucí odkazy *absinte*-, *absinth*-, *absinthe*-, odkazují na bezprostředně následující hesla této skupiny, nebo *accensio* odkazuje na nedaleké *accensio*, *accepto* stojí přímo před skupinou hesel s *accept*- atd.

I po vydání jednotlivých sešitů nového slovníku zůstane jeho materiálová základna bohatým studijním zdrojem; protože však excerptce byla zatím ukončena rokem 1970, bude ji nutno v dohledné době doplnit excerptí edic příslušných latinských textů, vyšlých po tomto roce, aby nový slovník od jistého písmene nebo dílu mohl čerpat i z tohoto materiálu. Ve slovníku pak na konci hesel nebo i na konci jednotlivých významů by bylo výhodné označit, zda jsou citovány všechny doklady z materiálu nebo zda nějaká jejich část zůstala necitována.

Jinak praktičnost a přehlednost hesel, jichž přináší první sešit rovných sto stránek (a — affugo, z důvodů výrobních obtíží tiskárny proti původnímu plánu, který sliboval pro 1. sešit hesla až po Al-), bude možno zodpovědněji posoudit teprve po nějaké době užívání slovníku. Zběžnému pohledu se hesla jeví velmi dobře uspořádána (za jejich konečnou podobu je nepochybně potřeba děkovat i příslušnému polygrafickému závodu).

Český badatel-medievista kteréhokoli historického nebo filologického oboru byl do dneška odkázán na cizí slovníky z materiálu cizí provenience, a to většinou na díla starší (z nových uvedme např. nedokončené *Lexicon mediae et infimae Latinitatis Polonorum*, *Mittellateinisches Wörterbuch* a v r. 1976 v Leidenu vyšlý Niermayerův slovník *Mediae Latinitatis lexicon minus*). Mluvíme-li již o prospěšnosti nového LB pro medievistiku různých filologických i historických odvětví, zmíníme se v první řadě o bohemistech, pro jejichž historická bádání budou mít některé údaje slovníku význam prvořadý. Jde přitom také o významná díla české kultury, o Kristiána, Kosmu, ostatní středověké české historiografy a významné spisovatele a myslitele, jako Matěje z Janova, Jana Husa a další autory husitské doby. Co znamená středolatinický slovník pro vlastní studium středověké latiny v českých zemích, je naznačeno ve stati D. Martinkové opět ve *Zprávách JKF* (1972, str. 14—17). Potrvá ovšem ještě nějakou dobu, než bude vydána tak velká část LB, aby byl tento nový slovník prakticky a v širším záběru použitelný. Přejeme si jen, aby se splnila představa jeho editorů o každoročním vydávání jednoho sešitu. A nemusíme se snad ani příliš šířit o tom, jak velice a s nadšením vítáme, že k vydávání českého slovníku středověké latiny konečně dochází.

Jana Nechutová—Vladimír Kyas

Zbraslavská kronika — *Chronicon Aulae Regiae*, Svoboda Praha 1976, 597 s.

V řadě překladů latinsko-českých středověkých kronik (roku 1972 Kosmova kronika, 1974 Pokračovatelé Kosmovi) vydalo nyní nakladatelství Svoboda nejobsáhlejší kronikářské dílo předhusitské doby, nejdůležitější vyprávěcí pramen pro české dějiny 1. poloviny 14. století, Kroniku Zbraslavskou, sepsanou cisterciáckými opaty Ottou a Petrem, ředěným Žitavský. Stejně jako předchozí kroniky v této řadě i recenzovaná publikaci revidoval a opatřil předmluvou prof. dr. Zdeněk Fiala, zesnulý dříve, než mohla kronika být vytištěna a vydána (nakladatelství Svoboda připsalo toto vydání jeho památce). Text přeložil František Heřmanský, verše Rudoif Mertlík. Tento překlad (R. Mertlík tehdy spolupracoval s Annou Pavlů) vyšel již v roce 1952 v Melantrichově knižnici Odkaz minulosti české a bude se tedy tato recenze často vracet ke srovnání obou publikací.

Nové vydání Zbraslavské kroniky je už na první pohled reprezentativní jak formátem, tak vazbou a výtvarnou. Je vtipně typograficky řešeno a doprovází je 60 černobílých a 7 barevných fotografií, které jsou na str. 534—538 v seznamu vyobrazení důkladně a srozumitelně popsány. Většinu tohoto obrazového materiálu najdeme v černobílém provedení i v melantrichovském vydání. Při této příležitosti se zmíníme i o mapách, převzatých z prvního vydání (které mělo navíc dva Tomkovy plány staré Prahy). Z něj

byl ponechán a zdokonalen též rodokmen posledních Přemyslovců a prvních Lucemburků.

Sám překlad byl revidován pouze po stránce věcné, nikoli jazykové. Prof. Fiala opravil několik omylů, jichž se z hlediska historika dopustil překladatel v 1. vydání. Podstatné změněny jsou překlady veršů. R. Mertlík slíbil na str. 918 prvního vydání, že se bude k veršům Petra Žitavského vracet, a tento slib také splnil — většina veršů je přeložena nově (tentokrát pouze Mertlíkem, bez spolupracovníka). Překladatel se zřejmě utvrdil v názoru, že je ne-li marné, tedy jistě aspoň zbytečné pokoušet se v českém znění o leoninské rýmy, neboť upustil od svého záměru „kde to bude možné a účelné, okrašlovat rýmem další a další verše“. Přimo pod textem překladu pod čarou čtete nejnutnější stručné poznámky a odkazy. Obsírnější poznámky a odkazy na literaturu jsou vzadu za textem (obojí je převzato ze staršího vydání a Fialou revidováno).

Základní poučení o kronice a o jejích autorech získá čtenář ve Fialově předmluvě (str. 5–19): je to v podstatě text, který byl v 1. vydání zařazen ke konci publikace mezi vlastní kroniku a vysvětlivky; této výklad Fiala na několika místech rozšířil (např. na str. 5–6 v odstavci o legendách mluví navíc v obsírné poznámce o legendě Kristiánové; tuto problematiku ale bohužel podává jednostranně) a pozměnil jeho uspořádání. Z těchto změn je nejdůležitější to, že výklad z vydání roku 1952 „Kronika Zbraslavská po stránce slovesné“ pojal jen ve výtahu do své předmluvy v několika odstavcích (str. 15–16), v nichž mluví o verších kroniky. Zcela vypuštěn byl původní Fialův „Historický úvod“, jímž bylo opatřeno 1. vydání a jehož účelem bylo podat čtenáři marxisticky pojatý výklad událostí doby, o níž Kronika pojednává. Dnes je takový úvod obecný zbytečný, neboť existuje řada prací, které výklad doby z marxistického hlediska podávají. — Kromě v předmluvě nachází čtenář poučení ve zmíněných vysvětlivkách za textem, uspořádaných podle kapitol, a ve „Věcných vysvětlivkách“, v nichž je zachycena kulturní a náboženská terminologie latinského středověku, ale i středověké realie. Oba rejstříky, osob i míst, byly sestaveny nově (M. Bláhovou) a mají méně hesel než původní rejstříky Heřmanského.

Iniciativa, již se podjalo a již začalo za odborné spolupráce prof. Fialy realizovat nakladatelství Svoboda, je velice vítána celé kulturní veřejnosti, již se tak brzy dostane možnosti seznámit se v překladech se základní kronikářskou literaturou našeho středověku a pochopit mnohé nejen z dějin, ale i z literární historie českých zemí. Jen škoda, že základem pro tyto překlady stále zůstávají zastaralé edice, vesměs Emmerovy ve Fontes Rerum Bohemicarum. Rozhodně stejně naléhavě jako pořizování překladů se mezi odborníky (a v neposlední řadě právě mezi překladateli) pocituje potřeba moderních kritických edicí latinsky psané české literatury středověku.

Jana Nechutová

Jana Zachová: Die Chronik des Franz von Prag (Inhaltliche und stilistische Analyse); Univerzita Karlova, Praha 1977 (1974), 158 s.

Jana Zachová se ve své práci zabývá historickým dílem doby Karla IV., kronikou Františka Pražského. Dříve než se věnuje rozboru tohoto textu, mluví v úvodu (Einleitung, str. 7–16) o kulturních poměrech v českých zemích ve 13. a 14. století a zejména o kronikářské literatuře této doby; výklad vrcholí podrobnější charakteristikou Zbraslavské kroniky a je zakončen přehledem kronik z 2. poloviny 14. století (František Pražský, Beneš Krabice z Weitmile, Marignola, Neplach, Přibík Pulkava z Radenína). I. kapitola — „Text der Chronik, Handschriftliche Erhaltung, Editionen“ (str. 17–23) informuje o dvou základních rukopisech kroniky a podává kritické zhodnocení Emmerova vydání ve FRB IV. Dozvídáme se zde rovněž o dvou recenzích skladby a o jejich různé závislosti na Kronice zbraslavské. Ve II. kapitole (str. 24–62) se autorka věnuje obsahovému rozboru Františkova historického spisu: postupuje po jednotlivých třech knihách kroniky a ukazuje, že v prvních dvou knihách, které skýtají obdobný obraz, v pasážích, inspirovaných textem Kroniky zbraslavské, čtete text proti této předloze podstatně zkrácený, a to hlavně o podrobnosti z dějin kláštera, o uvádění současných dokumentů, o pasáže, které podle Františkova mínění nebyly nezbytné v líčení vlastního děje; právě tato tendence znehodnocuje Františkovu práci, neboť mnohde autor vynechává takové pasáže Zbraslavské kroniky, které jsou podstatné pro pochopení historických událostí (dobové pozadí, údaje o jménech a datech),